

Новак А. О.

Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова
novak_a@univer.km.ua
м. Хмельницький

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА ГРОМАДЯНСЬКУ НЕПОКОРУ ЗАРАДИ СПРАВЕДЛИВОСТІ?

Коли я задумуюся над цим питанням, то першим у моїй голові постає образ Сократа, який, мавши змогу втекти від свого смертельного вироку та продовжувати просувати свої ідеї серед молоді, все одно випиває келих з отрутою; я згадую Мартіна Лютера Кінга, який сидів у в'язниці через свій вибір вийти мирною ходою; я пригадую кровопроливне придушення протестів на площі Тяньаньмень, яке почалося із мирних протестів щодо свободи преси та демократичних реформ. Що ж спільного між усіма цими подіями? – У кожній із них люди обирали не безпеку, не зручне мовчання і не втечу. Їх об'єднувало палке, майже вперте бажання залишитися гідними перед собою та світом, навіть коли ціна цієї гідності – страждання або смерть.

Що ж таке громадянська непокора? У когось це асоціюється з вогнем, гучними страйками, бійками... Але це не бунт заради задоволення. Це не агресивний погром і протест. Це свідоме, публічне порушення певного закону або вимоги, яке людина застосовує для того, щоб бути почутою, але при цьому без мети завдати шкоди іншим людям і за яке особа готова відповісти. Громадянська непокора формально залишається правопорушенням, однак відрізняється своєю публічністю, ненасильницьким характером та моральною мотивацією. Ти не ховаєш обличчя, не тікаєш опівночі, а навпаки, ти робиш це на очах у всіх, щоб привернути увагу до несправедливості. Ти ніби кажеш суспільству: «Подивіться, цей закон змушує мене обирати між совістю і правилами. І я обираю совість, але я не тікатиму від відповідальності».

Погляньмо на це з різних боків. Із точки зору влади, будь-який крок поза встановлені правила – це порушення правопорядку, яке не можна толерувати. Якщо дозволити одне порушення, завтра їх стане тисяча. Але з погляду громадянина, який роками стукає в зачинені двері, тихі способи впливу часто нічого не дають. І тоді може залишатися одним із небагатьох засобів: порушити правило, але не заради хаосу, а заради того, щоб нарешті почули.

Звідки ж береться це «право»? У жодній конституції світу не написано: «Громадяни мають право не підкорятися законам». Але є природне право, є внутрішнє відчуття, що закон, який принижує людську гідність, перестає бути законом. Ще філософи давнини стверджували: несправедливий закон не заслуговує на повагу. Звісно, це небезпечна думка: будь-хто може назвати несправедливим будь-що. Тому громадянська непокора має суворі умови. По-перше, ти маєш вичерпати всі легальні способи: звернення, петиції, суди, вибори. По-друге, твій акт має бути публічним, щоб привернути увагу суспільства до проблеми. По-третє, ти не можеш завдавати шкоди іншим людям.

ЧИ МАЮ Я ПРАВО 2.0 ?

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
(Житомир, 23 квітня 2026 р.)

У повсякденному житті ми часто натрапляємо на дрібні прояви несправедливості. Наприклад, коли хтось отримує перевагу не через власні здібності, а через знайомства, або коли правила застосовують вибірково до різних людей. Іноді душа протестує, хочеться грюкнути дверима або відмовитися щось робити. Та чи варто через такі речі вдаватися до справжньої громадянської непокори? Мабуть, ні. Адже справжня несправедливість, яка виправдовує такий крок, – це коли закон розділяє людей на кращих і гірших, коли він закріплює рабство, принижує цілі народи або знищує суспільні цінності. Тоді непокора стає не просто правом, а моральним обов'язком. Якщо закон принижує людську особистість, він негідний поваги.

Однак чи не виправдовуємо ми так власну гординю? Чи не здається нам, що саме ми знаємо, яка справедливість «справжня»? Історія знає приклади, коли непокора вела до хаосу та розрухи. Якщо кожен почне обирати, які закони виконувати, а які – ні, суспільство розпадеться. Та навіть визнаючи цей ризик, варто пам'ятати: мета непокори – не хаос заради хаосу, а справедливість, якої не вдалося досягти тихими способами. Саме цим громадянська непокора відрізняється від кримінальних злочинів проти громадського порядку, де люди діють не з прагненням до справедливості, а з агресивним наміром сіяти страх і безладдя.

Підсумовуючи, можна сказати так: права на громадянську непокору в юридичному сенсі не існує. Але є моральне право – право сумління, яке бере початок у гідності людини. Користуватися ним можна тоді, коли несправедливість закону є очевидною для значної частини суспільства, коли мирні засоби вичерпано, а твій вчинок не загрожує насильством. І найголовніше – ти маєш бути готовим заплатити за свій вибір. Адже справжня відданість справедливості вимірюється не палкими словами в соціальних мережах, а готовністю відповісти за свої переконання перед законом, людьми і власною совістю.

Обушна А.Р.

Державний торговельно-економічний університет

nasty.nasty27042008@gmail.com

м. Київ

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ, ЯКЩО МОЇ ДОХОДИ НИЖЧІ ЗА ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ?

Питання доступності правосуддя для незахищених верств населення є лакмусовим папірцем демократичності будь-якої держави. Коли ми говоримо про право на безоплатну правничу допомогу (БПД) для осіб, чий дохід нижчий за прожитковий мінімум, ми стикаємося з фундаментальним питанням: чи є це право реальним інструментом захисту, чи лише декларативною нормою, що гарно виглядає на папері, але фактично розбивається об бюрократичні рифи?

Формально відповідь на питання, винесене в заголовок, є однозначною – так. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» чітко визначає, що особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо їхній середньомісячний дохід не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму, мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу (БВПД). Це включає не лише консультації, а й складання позовних заяв та безпосереднє представництво інтересів у суді.